

LAUSUNTO

VIITE: Lausuntopyyntö, Opetushallitus, 1.3.2017 OPH-614-2017. Lausuttavat asiakirjat: puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan perustutkinnon, puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan ammattitutkinnon ja puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan erikoisammattitutkinnon perusteiden luonnokset (3 asiakirjaa).

Heta-Liitto on tutustunut mainittuihin asiakirjoihin ja lausuu oman toimintakenttensä (henkilökohtaisen avun työnantajamalli) näkökulmasta seuraavaa.

YLEISTÄ

Heta-Liitto sinänsä kannattaa jonkinlaisen henkilökohtaisen avun koulutuksen kehittämistä valtakunnallisesti yhtenäisellä tasolla. Ongelmallista tällä hetkellä on, että on olemassa erilaisia, eri oppilaitosten toteuttamia henkilökohtaisen avun / avustajan ”koulutuksia”, joiden sisällöt poikkeavat toisistaan. Hieman erikoisena Heta-Liitto pitää henkilökohtaisen avun koulutusaineksen sijoittumista puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan tutkintoihin, ja pitäisi tärkeänä kehittää henkilökohtaisen avun toiminnan tutkintoa erillisenä kokonaisuutenaan.

Keskeistä kaikessa henkilökohtaisen avun koulutuksessa on vaikeavammaisen tai pitkäaikaissairaana avustettavan henkilön itsemääräämisoikeuden huomioiminen ja toteutuminen avun toteuttamisessa. Usein valtasuhde kääntyy avustamissuhteessa siten, että avustaja alkaa määrittämään, milloin, missä ja miten avustettava tulee avustaa. Näin ollen, avustaja-ammatin edelleen ammatillistuessaa mm. nyt käsillä olevan koulutuksen myötä tulee pitää kiinni tiukasti siitä lähtökohdasta, että avustettava määrittelee milloin, missä ja miten avustetaan. Koulutuksessa tämä huomioidaan juuri avustettavan itsemääräämisoikeuden kunnioitukseen ja huomioimiseen tähtäävillä toimilla, jotka onkin jo suurelta osin nyt käsillä olevissa asiakirjoissa huomioitu, joskin myös kehitettävää on.

Suomessa henkilökohtainen apu on järjestetty pääosin työnantajamallilla, jossa avustettava vammaisen henkilö on oman avustajansa työnantaja. Tämän tulisi näkyä myös koulutuksessa esim. siten, että työnantajamallin perusrakenne käydään koulutuksessa läpi ja että työnantajamallin vaikutukset avustettavan eli työnantajan ja avustajan eli työntekijän rooleihin huomioidaan koulutuksen eri osa-alueissa. Kun avustettava henkilö on oman avustajansa työnantaja, esim. työnjohtoon liittyvät asiat on tärkeä huomioida.

VAMMAISTEN HENKILÖIDEN OSALLISTAMINEN

YK vammaissopimuksen 4 artiklan 3-kohdan mukaan laadittaessa ja toimeenpantaessa vammaisia henkilöitä koskevaa lainsäädäntöä, politiikkoja ja muita päätöksentekoprosesseja sopimuspuolten

tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa sekä osallistaa heidät aktiivisesti. Tämä koskee myös vammaisia lapsia, jotka otetaan mukaan heitä edustavien järjestöjen kautta.

Luonnokset laatineeseen työryhmään ei kuulu vammaisjärjestöjen edustajia. Lausuntopyyntö jakelussa ei ole tahoja, jota kautta pyyntö olisi aktiivisesti hakeutunut vammaisten henkilöiden / vammaisjärjestöjen lausuttavaksi. Esimerkiksi Heta-Liitto sai kuulla asiasta muita teitä, vaikka yhdistykseen on järjestäytynyt lähes 4.000 henkilökohtaisen avustajan työnantajana toimivaa luonnollista henkilöä, joiden henkilökohtaiseen elämään käsillä oleva asiakirja suoraan vaikuttaa. Tietojemme mukaan myöskään muita vammaisjärjestöjä ei ole aktiivisesti kuultu. Opetusneuvos Markku Kokkonen on 3.4.2017 päivityssä sähköpostiviestissään Heta-Liitolle todennut, että Opetushallitus on järjestänyt perustetyön aikana yhdeksän asiantuntijakuulemistta, kaksi avointa työpajaa ja lausuntokierroksen. Heta-Liiton mukaan toiminta ei täytä YK:n vammaissopimuksen veloitetta aktiivisesta vammaisten henkilöiden osallistamisesta.

Vammaisten henkilöiden osallistamisen osalta kehittämissuunnitelmaksi kaikissa tutkintojen osioissa on se, että koulutuksen toteuttamiseen tulisi saada mukaan vammaisia henkilöitä, esimerkiksi ostamalla ostopalveluna vammaisjärjestöiltä. Tämä mahdollistaisi opiskelijoille suoran tuntuman saamisen eri vammaistyyppisiin ja vammaisten henkilöiden elämään ylipäätään, ja edelleen syvemmän osaamistason avustamisasioissa.

Helsinki, 7.4.2017

Heta-Liiton hallitus
 Jukka Sariola, puheenjohtaja
 Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työnantajien Liitto ry
 puh. 050 408 0225
jukka.sariola@heta-liitto.fi

LIITE: Kommentit tutkintorakenteisiin

PUHTAUS- JA KIINTEISTÖPALVELUALAN PERUSTUTKINTO

-asiakirjassa kohdassa 2.4. Avustamis- ja asiointipalvelujen tuottaminen, 30 osp. (s. 25-34).

Mainitussa kohdassa ammattitaitovaatimuskokonaisuuksina esitetään seuraavia kokonaisuuksia, joita Heta-Liitto kommentoi kunkin kohdan osalta.

TUTKINNON SUORITTAJA SUUNNITTELEE AVUSTAMIS- JA ASIOINTIPALVELUJA ASIAKASKOHITESSA

Hyvää:

Avustamiseen liittyvä tavoitteiden asettaminen ja työn suunnittelu asiakkaan tarpeiden mukaan on lähtökohtaisesti hyvä ominaisuus avustamistehtävää suorittavassa henkilössä ja siten on hyvä

koulutuksessa huomioida tämä asia. Esimerkiksi tutustuminen tarvikkeisiin ja esteettömään liikkumiseen ovat hyviä taustatietoja avustamistoiminnalle.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Tavoitteiden asettamisen ja suunnittelun yhteydessä tulee koulutuksen sisällössä huomioida, että mainituissa toimissa tulee ensisijassa toimia avustettavan henkilön suunnitelmien puitteissa. Näin ollen suunnittelu ja tavoitteenasettelu liittyvät kiinteästi ja ensisijaisesti vuorovaikutukseen avustettavan henkilön kanssa, eikä niinkään esimerkiksi pelkästään avustamistehtävän suorittamiseen liittyvään teknisluonteiseen suunnitteluun.

Työn itsenäisessä suunnittelussa tulee huomioida ja kunnioittaa avustettavan henkilön itsemääräämisoikeutta ja työnjohto-oikeutta toiveiden huomioinnin ohella ja avustajan suunnitelmien sijaan.

Epäselväksi jää, mitä tarkoittaa se, että avustaja noudattaa vastuullisesti työhön liittyviä säädöksiä ja määräyksiä.

Avustamis- ja asiointipalvelutehtävistä ”neuvottelemisen” vaikuttaa lähtökohtaisesti huonolta sanavalinnalta. Avustamistoiminnassa erityisesti vaikeavammaiset ihmiset joutuvat päivittäin ”neuvottelemaan” siitä, mitä avustaja tekee ja mitä ei tee. Jos vielä alan koulutuksessa koulutetaan tähän ja arvostetaan tätä ominaisuutta, muuttuu tilanne vielä huonommaksi. Neuvotteluelementtiä tulisi muokata tämän mukaisesti. Erityisesti henkilökohtaisen avun työnantajamallissa ei voi olla niin, että avustaja neuvottelee työtehtävistä avustettavan kanssa.

TUTKINNON SUORITTAJA AVUSTAA ERI-ikäisiä JA TOIMINTAKYVYLtään ERILaisia Asiakkaita Päivittäisissä Toiminnoissa

Hyvää:

Kokonaisuudessa on paljon hyvää. Näitä perustaitoja tarvitaan usein avustajan työssä.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Asiakkaan ohjaaminen omatoimisesti tai ei-omatoimisesti ei kuulu avustamistyöhön sellaisena kuin se on nyt esitetty. Avustajan tehtäviin toki saattaa kuulua avustamista siinä, kun avustettava asioi sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelun tahojen kanssa tai hakee näistä tietoa normaaleja tietolähteitä käyttäen. Sosiaalilainsäädäntömme perustuu ajatukseen, että viranomaisella on vastuu siitä, että henkilö saa riittävät tiedot sosiaalipalveluista ym. Tällaista ohjaamiselementtiä ei voida ulkoistaa avustajille.

Epäselväksi jää, mitä tarkoitetaan ”kestävällä toimintatavalla”. Jos sillä viitataan esimerkiksi ekologisesti kestäviin valintoihin, tulisi tässä huomioida, että ko. valinnat tekee avustettava henkilö joko itse tai avustettuna.

TUTKINNON SUORITTAJA AVUSTAA ASIOINNISSA ERI-ikäisiä JA TOIMINTAKYVYLTÄÄ ERILaisia ASIakkaita

Hyvää:

Liikkumisen ja kommunikoinnin perusasioiden osaaminen hyvä elementti.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Avustajalle on nähdäksemme laitettu liian pitkälle meneviä ohjaustehtäviä (asiantuntijapalveluihin, kuluttajanoikeuksiin ja viranomaisyhteyksiin). Avustajan tehtävä on auttaa näissä avustettavan tarpeen mukaan, mutta ei lähtökohtaisesti olla niin aktiivinen kuin nyt asiakirjasta syntyy vaikutelma. Esimerkiksi asiakkaan neuvomista asioinnissa ja tarvittaessa asiantuntijapalveluissa ei voida monestakaan syystä pitää toivottavana osana avustajan toimenkuvaa eikä siten myös koulutusta – eikä vähiten siitä syystä, että neuvonnan oikeellisuutta on vaikea varmentaa.

TUTKINNON SUORITTAJA JÄRJESTÄÄ VIRIKKEELLISEN TOIMINNAN ASIakaskohteelle

Hyvää:

Joissain tilanteissa ”virikkeellisen toiminnan järjestäminen” voi kuulua avustajan tehtäviin, esimerkiksi syvästi kehitysvammaisen henkilön osalta. Tällöin on hyvä tutkinnossa kiinnittää huomiota siihen, miten toiminnoissa otetaan huomioon henkilön itsemääräämisoikeus niin vähäisenä kuin se onkin ja minkälainen toiminta vastaa tätä.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Virikkeellisen toiminnan kokonaisuus ei mielestämme sovi tähän kokonaisuuteen. Henkilökohtaiseen apuun ei kuulu virikkeellisen toiminnan järjestäminen, vaan se kuuluu muihin kunnan järjestämiin palvelumuotoihin. Näin ollen virikkeellisen toiminnan kokonaisuus tulisi poistaa henkilökohtaisen avustajan koulutuksesta.

TUTKINNON SUORITTAJA TOIMII ASIakaspalvelutilanteessa JA Työyhteisön JÄSEnenä

Hyvää:

Hyvä käydä läpi eri vamma- ja sairausryhmien erilaista toimintakykyä ja avuntarvetta. Työn organisointi hyvä huomioida ja siinä nimenomaan ohjatusti avustettavan toimesta. Avustettava ei välttämättä halua, että avustaja ”organisoi työnsä tärkeysjärjestyksessä ja ajallisesti oikein”, jos nämä tekijät määräytyvät avustajasta käsin. Vaitiolovelvollisuus ym. hyvin mainittu.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Työyhteisön välisessä tiedotuksessa syytä olla tarkkana koulutuksen sisällössä, jotta avustettavan yksityisyyden suoja säilyy.

TUTKINNON SUORITTAJA NOUDATTA TYÖSKENTELYSSÄÄN TYÖ- JA ASIAKASTURVALLISUUTTA**Hyvää:**

Hyvä, että työturvallisuuteen kiinnitetään koulutuksessa huomiota.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Laitteiden ja työtapojen osalta huomioitava avustajan ohjeet (käytännössä usein ongelma).

TUTKINNON SUORITTAJA ARVIOI OMAA TOIMINTAANSA**Hyvää:**

Hyvä, että avustamistehtävään tulevaa koulutetaan arvioimaan toimintaansa ja kehittämään itseään.

Kehitettävää jatkotyöhön:

-

PUHTAUS- JA KIINTEISTÖPALVELUALAN AMMATTITUTKINTO

-asiakirjassa kohdassa 2.5. Henkilökohtaisena avustajana toimiminen, 45 osp. (s. 22-26).

Mainitussa kohdassa ammattitaitovaatimuskokonaisuuksina esitetään seuraavia kokonaisuuksia, joita Heta-Liitto kommentoi kunkin kohdan osalta.

TUTKINNON SUORITTAJA NOUDATTA HENKILÖKOHTAISENA AVUSTAJANA TOIMIMISEEN LIITTYVIÄ SÄÄDÖKSIÄ TYÖSSÄÄN**Hyvää:****Kehitettävää jatkotyöhön:**

Avustajan ei tarvitse osata henkilökohtaisen avun palvelujärjestelmää, eikä etsiä tietoa järjestelmästä. Toki hän voi avustaa siinä.

Henkilökohtaiseen apuun liittyvän lainsäädännön tunteminen ei ole henkilökohtaiselle avustajalle välttämätöntä, mutta toki siitä ei ole myöskään haittaa. Avustajan työtehtävät määritellään työsopimuksessa, joka tehdään joko palveluyrityksen tai vaikeavammaisen henkilön kanssa.

Avustettavan mahdollinen itsemääräämiskyvyn tuoma muutos on hyvä huomioida silloin, kun palvelunkäyttäjä on henkilö, jonka itsemääräämiskyky on alentunut. Lähtökohtaisesti kuitenkin on

ongelmallista, että avustajalle annetaan tällainen tehtävä arvioida ”mahdollinen alentunut itsemääräämisoikeus”. Olisi parempi muotoilla siten, että avustaja huomioi ja omaksuu palvelun alkaessa hänelle annetut ohjeet avun toteuttamisesta tilanteesta, jossa avustettava on henkilö, jonka itsemääräämisoikeuskyky on alentunut. Nyt olevan muotoilun mukaan avustajalla olisi ikään kuin aktiivinen rooli tarkkailla itsemääräämisoikeuden tasoa, mitä ei voida pitää hyvänä lähtökohtana.

TUTKINNON SUORITTAJA SUUNNITTELEE HENKILÖKOHTAISENA AVUSTAJANA TOIMIMISEEN LIITTYVIÄ AVUSTAMISPALVELUJA JA MUITA PALVELUJA

Hyvää:

Hyvä, että palvelun suunnittelussa korostetaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista.

Palvelun onnistumisen suunnittelu sinänsä tärkeää ks. kuitenkin kehittämiskohde.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Palvelusopimuksen sisällön ja asiakkaiden tarpeiden selvittäminen -osio tulee ymmärtää siten, että asiat käydään läpi nimenomaan avustettavan kanssa ja siltä osin kuin hän haluaa, eikä esimerkiksi tutustumalla asiakkaan / avustettavan palvelusuunnitelmaan tms. ko. avustamissuhteen ulkopuoliseen asiakirjaan (ks. myös ”palvelusuunnitelman mukaisesti”).

Henkilökohtaisen avustajan tehtävä ei ole suunnitella ainakaan itsenäisesti avustettavan henkilön avustamispalveluita. Ennemmin avustajan tehtävä on tiedostaa, mitä avustajapalveluita kyseiselle henkilölle on suunniteltu, ja nämä käydään läpi nimenomaan avustettavan henkilön kanssa.

Lisäksi tulisi huomioida, että esim. tarvittavan ajan arvioiminen on pääsääntöisesti avustettavan toimivallassa. Myös tämä on hyvä ottaa koulutuksessa esiin, jotta avustettava ei tule painostetuksi henkilökohtaisen avustajan aikataulusuunnitelmilla.

TUTKINNON SUORITTAJA TOTEUTTAA HENKILÖKOHTAISENA AVUSTAJANA TOIMIMISEEN LIITTYVIÄ AVUSTAMISPALVELUJA JA MUITA PALVELUJA

Hyvää:

Hyvin kuvattu avustamisen laaja kirjo.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Työn kirjaaminen tai raportointi muulle kuin avustettavalle – jos hän näin tahtoo – eivät kuulu avustajan tehtäviin. Tällaista kirjaamista ja raportointia ei tule tehdä työsuhteen ulkopuolisille henkilöille. Henkilökohtaisen avun alalla on tällä hetkellä lukuisia tilanteita, joissa henkilökohtaisen avun tuntimääriä on leikattu sillä perusteella, että avustaja on kirjannut ja raportoinut työtehtäviään ilman minkäänlaista lainsäädännön tukea. Tällaiseen toimintaan ei saa kannustaa tutkinnossa.

TUTKINNON SUORITTAJA TOIMII AVUSTAJANA LIKKUMISESSA

Hyvää:

Hyvin huomioitu liikkumisessa avustamisen useat elementit.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Ks. raportointi yllä.

TUTKINNON SUORITTAJA TOIMII ASIAKAPALVELUTILANTEISSA ASIAKKAAN KODISSA TAI KODIN ULKOPUOLELLA

Hyvää:

Hyvin huomioitu muuttuvat tilanteet.

Kehitettävää jatkotyöhön:

”osaa toimia neuvottelu- ja sopimuskumppanina”: Hyvää tässä on asian ydin eli se, että avustaja esim. asioi paikoissa, jonne pyörätuolilla ei pääse. Riskinä on kuitenkin se, että tällainen tapa toimia laajenee niin pitkälle, että henkilökohtainen avustaja tekee asioidessaan ratkaisuja avustettavan puolesta ja esittää omia näkemyksiään hänen puolestaan. Tällaiseen tilanteeseen saatikka siihen, että avustaja neuvottelee tai tekee sopimuksia avustettavan puolesta, tämä toimintatapa ei saa laajentua.

TUTKINNON SUORITTAJA NOUDATTA TYÖTURVALLISUUTTA JA TYÖERGONOMIAA

Hyvää:

Hyvin huomioitu eri elementit.

Kehitettävää jatkotyöhön:

Koulutuksessa tulisi huomioida, että henkilökohtaisella avustajalla pitää olla valmius ottaa vastaan terveydenhoitoalan ohjeistusta ja opastusta apuvälineiden käytöstä.

PUHTAUS- JA KIINTEISTÖPALVELUALAN ERIKOISAMMATTITUTKINTO

- ei mainintoja avustamisesta